

שבזה לא נחלק רבא על אביי (רש"י כאן ולהלן לענין זג וחרצן). ויש מפרשים, 'חדא מיהא לקי', שהאוכל גם נא וגם מבושל, אינו לוקה אלא פעם אחת, כיון שלא נאמר בתורה 'לא תאכלו נא ולא תאכלו בשל' אלא נאמר 'לא תאכלו' אחד המוסב על אכילת שניהם, ולכן זה נחשב ללאו אחד [וכן לענין מנין תרי"ג מצוות אין מחשיבים אותם אלא רק ללאו אחד] (רמב"ם השורש התשיעי). ויש מפרשים, 'חדא מיהא לקי', שהאוכל נא או מבושל, אינו לוקה אלא רק על איסור אכילת נא או מבושל, אבל אינו לוקה משום איסור אכילת צלי [אף שאינו מוגדר כ'לאו שבכללות', שבשאר מקומות (כמובא לעיל בשם הרמב"ם)] שכן שנאמר בפסוק רק פעם אחת 'אל תאכלו', אין ראוי להלקותו שתי פעמים על אותו האיסור (רמב"ן שם).

תַּרְתִּי הוּא דְּלֵא לְקִי - שהאוכל זג או חרצן, לוקה רק פעם אחת, ואינו לוקה משום 'מכל אשר יעשה', אבל האוכל גם זג וגם חרצן, לוקה שנים, ששניהם נזכרו בפסוק (במדבר ו, ד) 'מחרצנים ועד זג לא יאכל', והמילים 'לא יאכל' נכלל בהן לאו אחד על חרצנים ועוד לאו נפרד על זג (רש"י). ויש סוברים, שגם האוכל זג וחרצן יחד אינו לוקה אלא פעם אחת (ראה רמב"ם הנ"ל בד"ה תרתי; מפרש המיוחס לרש"י נדיר לה, ב, בפ' הראשון).

אֵכֶל כִּזְיָת נָא מִבְּעוֹד יוֹם פֶּטוֹר, אבל אסור מדרבנן, כמשמעות הלשון 'פטור', והוא הדין באכילת מבושל מבעוד יום, אכן, באכילת חי מבעוד יום, יש לדון האם מותר אפילו לכתחילה (מנחת חינוך מצוה ז אות יא).

שֶׁאֵין תִּלְמוּד לומר כי אם צלי אש וכו', שהרי כבר נכתב בפסוק הקודם (שמות יב, ח) שיש לאכול את הפסח 'צלי אש' (רש"י). ויש מפרשים, שהלימוד הוא 'בהיקש', כיון שהסמך הפסוק 'צלי אש' ל'נא ומבושל' (תוס' ד"ה שאין, ע"פ מהרש"א), וזה בנוסף למה שנלמד מהיקש זה שלוקים על נא ומבושל גם משום 'צלי אש', לדעת רבא (כמבואר בתוס' לעיל ד"ה איכא), שכן שאין היקש למחצה, לומדים שני דברים מההיקש (מהרש"א).

בְּשֶׁעָה שְׁאֵינוּ בְּקוֹם אֲכֹל צִלִּי אֵינוּ כָּבֵל תֹּאכֵל נָא, והוא הדין שאין חיוב על אכילת מבושל, אלא רק בשעה שישנו ב'קום אכול צלי', ש'נא ומבושל' כתובים באותו פסוק ודינם שווה (רמב"ם קרבן פסח ח, ד).

בְּשֶׁלֹּו מִבְּעוֹד יוֹם מִנִּין וְכו', שהאוכל בלילה פסח שהתבשל ביום, חייב, למרות שפעולת הבישול נעשתה קודם עיקר זמנו של הפסח (ראה רש"י), אבל אם בישלו ביום ואכלו ביום, פטור (צל"ח). ויש מפרשים, 'בישלו מבעוד יום מנין', היינו שבישלו ואכלו מבעוד יום [אבל על בישול ביום ואכלו בלילה, אין צריך פסוק לחיבו], ורבי נחלק על ת"ק בברייתא, הסובר שאיסור אכילת מבושל נוהג רק בלילה (מהרש"א, ע"פ מכליתא).

אֵכֶל צִלִּי מִבְּעוֹד יוֹם חֵיִב, והיינו באכילת כזית (רש"י; רמב"ם קרבן פסח ח, ה). אכן מלשון הברייתא שנקטה 'אכל צלי' בשונה ממה שנקטה בהמשך 'כזית נא', משמע שהחיוב באכילת צלי מבעוד יום אינו אלא רק כשאכלו כולו, וגורם בכך לבטל את מצות האכילה של הקרבן בלילה (שפת אמת).

מה נא בָּלֵא אף צִלִּי בָּלֵא. אכן אלמלא דיוק זה, לא ניתן לדייק מלשון הברייתא ש'חייב' היינו מלקות, שמצינו לשון 'חייב' גם באיסור דאורייתא שאין בו מלקות, או איסור דרבנן שיש בו 'מכת מרדות' (מהרש"א, תוס' ד"ה איכא).

לֹקֵה שְׁתֵּים, שכן נדרש הכתוב 'אל תאכלו ממנו וגו' כי אם צלי אש', שהאוכל פסח שאינו צלוי באש עובר על לאו (רש"י), ולא דוקא כשאוכלו נא או מבושל ולא צלוי, אלא אפילו כשאוכלו כשהוא חי (ראה רש"י לעיל ע"א ד"ה יכול), או כשאוכלו מבושל בחמי טבריה (ראה רש"י להלן ד"ה אבל). ויש סוברים, שרק על אכילת נא או מבושל לוקים על לאו זה, כיון שהם נכתבו באותו פסוק, ונדרש בלימוד של היקש, שעובר באכילתם על לאו זה של אי אכילת פסח צלוי, אבל באכילת חי או מבושל בחמי טבריה, אין עוברים על לאו [אלא רק על ביטול עשה של אכילת צלי] (תוס' ד"ה איכא, ע"פ מהרש"א).

ודעה זו שהאוכל נא או מבושל לוקה שנים, סוברת שלוקים על כל לאו שבכללות (רמב"ם שורש התשיעי). וכפי שמצינו (ב"מ קטו, ב) דעה כזו בברייתא (תוס' ר"ד לעיל ע"א), ושלא בברייתא ששינו (לעיל ע"א) שבאכילת פסח חי אין לוקים על האיסור של 'צלי אש', שאותה הברייתא סוברת שאין לוקים על לאו שבכללות (רש"י שם), וכיון שיש הוכחה מברייתא אחת לדעת אביי ומברייתא אחרת לדעת רבא, לא האריכה הגמ' לשאול על כל אחד מהם (תוס' ר"ד שם).

ויש שכתבו, שאף לדעה זו אין לוקים על לאו שבכללות האמור במקומות אחרים שהוא כולל לאוים שונים שעניינם וטעמם שונה [כגון 'לא תאכלו על הדם', שנכללו בו איסור אכילת בהמה קודם שתצא נפשה, ואכילת קדשים קודם זריקה ועוד] (ראה סנהדרין סג, א). אלא שלפי דעה זו, הלאו של 'כי אם צלי אש' אינו נחשב 'לאו שבכללות', כיון שלא נכלל באיסור זה אלא דבר אחד, אכילת כל שאינו צלי אש, אלא שיש אופנים שונים למציאות זו של 'אינו צלי אש' [שלפי דעתם יש לדמות לאו זה ללאו של עשיית מלאכה ביום טוב, שאינו נחשב 'לאו שבכללות', לפי שנכלל בו איסור אחד בלבד של עשיית מלאכה, למרות שיש אופנים שונים של מלאכה האסורה] (רמב"ן שורש התשיעי).

נָא וּמְבוּשֶׁל, שאכל כזית אחד כשהוא נא, וכזית נוסף כשהוא מבושל (מאירי, נדפס להלן מ, א). ויש שכתב, לדון על האוכל חתיכה אחת שצלאה קצת ונעשית 'נא', ואחר כך הוסיף ובישלה כל צרכה, האם נא שבישלו לאחר מכן נפקע מתורת 'נא' ועובר רק משום איסור מבושל, או שלא נפקע ממנו תורת 'נא' ועובר גם משום איסור אכילת נא (מנחת חינוך מצוה ז אות ב).

לֹקֵה שְׁלֹשׁ, כשהתרו בו על שלשת האיסורים, ולא עבר שיעור 'תוך כדי דיבור' בין ההתראה לאכילה [כפי הדין הרגיל בהתראה], בשביל שלא יוכל לומר ששכח את ההתראה (ראה סנהדרין מ, ב ורש"י שם), וכגון שאכלם בבת אחת [והוא הדין שאם אכל אחד והתרו בו, ואכל את השני והתרו בו, שלוקה שלש. אלא שזה דבר פשוט, שהרי 'התראות מחלקות' לחייב על כל כזית בפני עצמו, אפילו כששניהם נא או שניהם מבושל]. אכן אינו לוקה ארבע באכילת כזית נא ועוד כזית מבושל, לפי שהלאו של 'אל תאכלו וגו' כי אם צלי אש' הוא אותו האיסור בין כשאוכל מבושל ובין כשאוכלו נא, ששניהם אינם צלויים באש (מאירי, נדפס להלן מ, א).

אֵין לֹקֵין עַל לֵא שֶׁבְּכָלִלּוֹת, שהלאו של 'כי אם צלי אש' כולל אופני בישול שונים שאינם צליה (רש"י), שגם נא וגם מבושל נכללים בפסוק זה (רש"י ב"מ קטו, ב).

תַּרְתִּי הוּא דְּלֵא לְקִי חֶדָּא מִיְהָת לְקִי, שהאוכל פסח מבושל בחמי טבריה, שאינו לוקה משום 'מבושל', לוקה משום 'כי אם צלי אש' [אבל האוכל גם נא וגם מבושל, לוקה על כל אחד מהם בפני עצמו,